Visualisering av slussmiljön

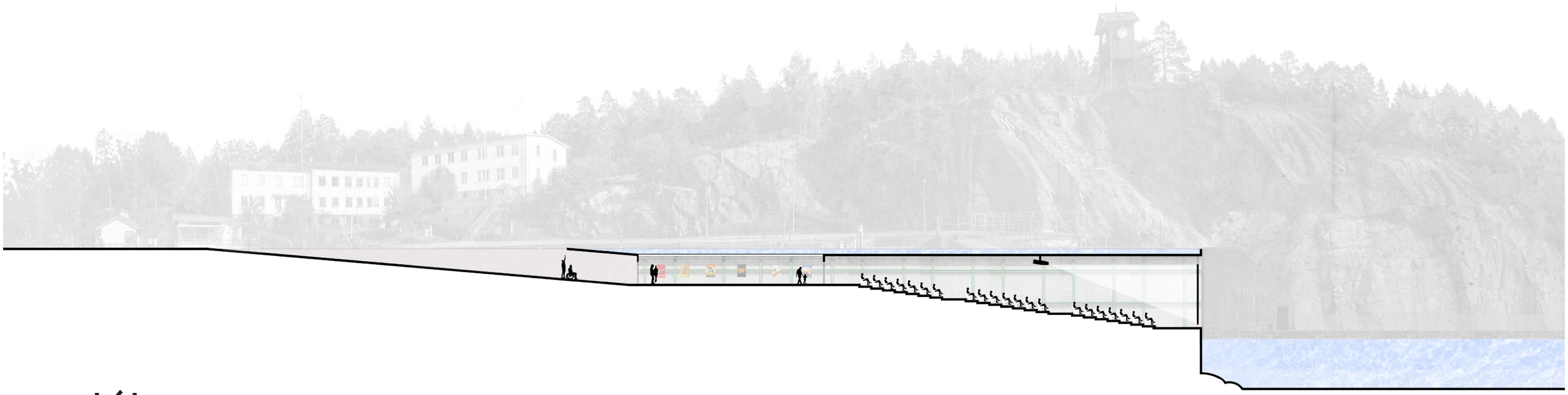
Titel:

FILM I SLUSS

Plats: **Trollhättan, övre sluss**

Scen: **Slussdammen**

Film i sluss låter besökaren utforska slussrummet med dess samspel med den omgivande naturen. Genom sekvenser av rumsligheter leds man genom en kultur- och historielektion som berättar om platsens identitet och vilken betydelse det varit för det lokala samhället. Möten mellan materialiteter lyfts fram och visar på vad som en gång varit en del av den viktiga kommunikationsleden för Vänernersjöfarten och vad som är tillägg till platsens nya funktion. Istället för vatten fylls nu slussen med utställningar, biobesökare och skolklasser som utforskar rummets unika miljö i relation med funktionen.



Längsgående sektion. Skala 1:500

Idékoncept

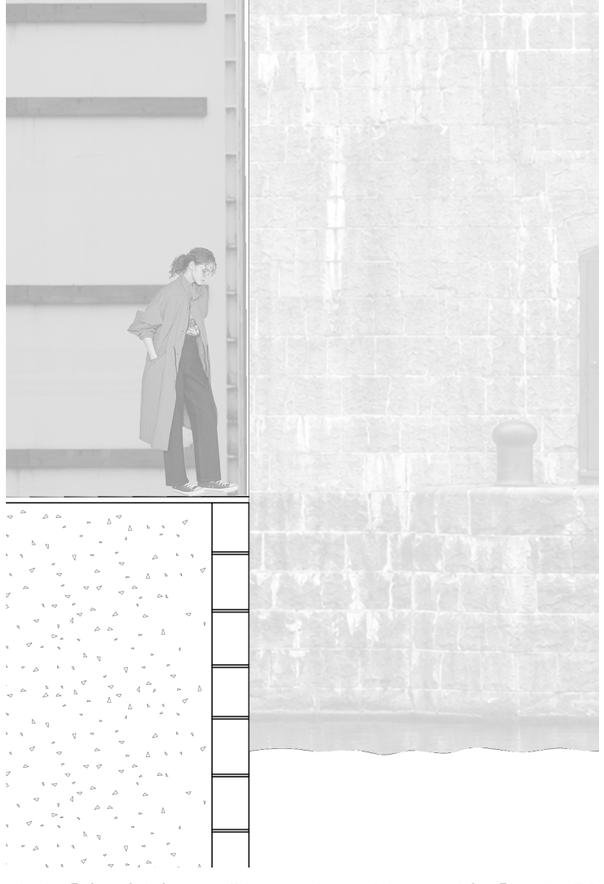
Utifrån syns den befintliga sluss-kammerens kantstenar som ramar in en grund damm som inte är mer än några decimeter djup men som ger slussområdets växt- och djurliv möjlighet att vistas i och kring. Att låta arter som inte kunnat vistas vid slussen när den var aktiv få återvända gör det möjligt att låta naturen förvalta platsen. De höga branterna på vardera sida tillsammans med dammen ger bra förutsättning till olika mikroklimat där växter som kräver sol och fuktig miljö trivs i. Mellan dammen och det varma berget är betongen på marken borta och istället bildas miljöer med olika fukthalt som gynnar en större artrikedom av växter. Både vattenlevande arter och ängsblommor finns längs med slussens kanter. Den skyddade platsen kan även nyttjas av områdets fågelliv, som samtidigt bidrar till att hålla dammen ren och på så sätt underhålls platsen hållbart.

Genom gångar som skär genom vattnet med väggar av cortenplåt och ett golv av tjocka ekplank, likadana som användes vid bygget av den ursprungliga botten av slussen, som man hör fotstegen på när man går ger ytterligare känslan att man är ute på vattnet. Medvetet har materialen här använts för att skilja gången från slussens kant och dammens vatten vilket skapar en stor kontrast i materialitet. Sakta lutar de in under vattenytan mot foajéns entré stora glasdörrar.

I foajén är det första gången som man är under vattenytan, i slussen. Här är de putsade väggarna exponerade mot rummet med en stabiliserande stålkonstruktion. Stålbalkarna är separerade från väggen och har fästen in i stenen bakom som gör att väggens hållfasthet inte urholkas. För kontrastera stålbalkarna är de målade i en blågrön kulör som återfinns i de ursprungliga turbinerna i kraftverksindustrin en bit bort. Mot balkarna, väggarna och golvet syns ett skuggspel av dammens krusningar och näckrosor. Genom glasöppningar i taket under dammens vattenyta, leds dagsljuset in och ger rummet en dynamik. Det grova ekgolvet och de putsade väggarna gör foajén till ett rum för de lokala konstnärerna att hålla utställningar, lokala hembygdsföreningar att samlas i och utställningar om det lokala naturlivet. För den som tagit steget in i rummet får då ta del av det lokala livet tillsammans med den industrihistoria som finns runtomkring. Dessutom kan skolklasser besöka och få lektioner i vad som ställs ut samtidigt som de besöker ett unikt naturum mitt i den historiska älvsmiljön.

Ner i salongen leds man mitt i rummet mellan rader av stolar mot en stor ljusöppning. Slussportar står öppna och efter man varit i foajén påminns man nu att man befinner sig mitt i en sluss. Precis den vyn ut mot vattnet och landskapet har sjöfarten haft i mer än hundra år. När de stora portarna stängs blir salongen mörk. Prassel hörs och dovt skramlande porslin från kaféet i foajén. Här visas stora filmpremiärer från den lokala filmindustrin Film i Väst, mitt i filminspelningarnas epicentrum, Trollhättan. När man sen hör ljudet av att de tunga slussportarna öppnas, ser man det orangerosa ljuset av solnedgången som letar sig in salongen.

Med växlande verksamheter kan slussområdet på så sätt bevara sin centrala ställning i det lokala samhället hela året och ge rum åt besökare och samtidigt ge arbetstillfällen. Besöksmålet kommer då vara lika attraktiv både varma sommardagar och blåsiga dagar i mars. Dessutom finns det goda möjligheter att verksamheten kan självfinansieras och minska underhållskostnaderna.



Detaljsektion möte mot vatten. Skala 1:50



FILM I SLUSS

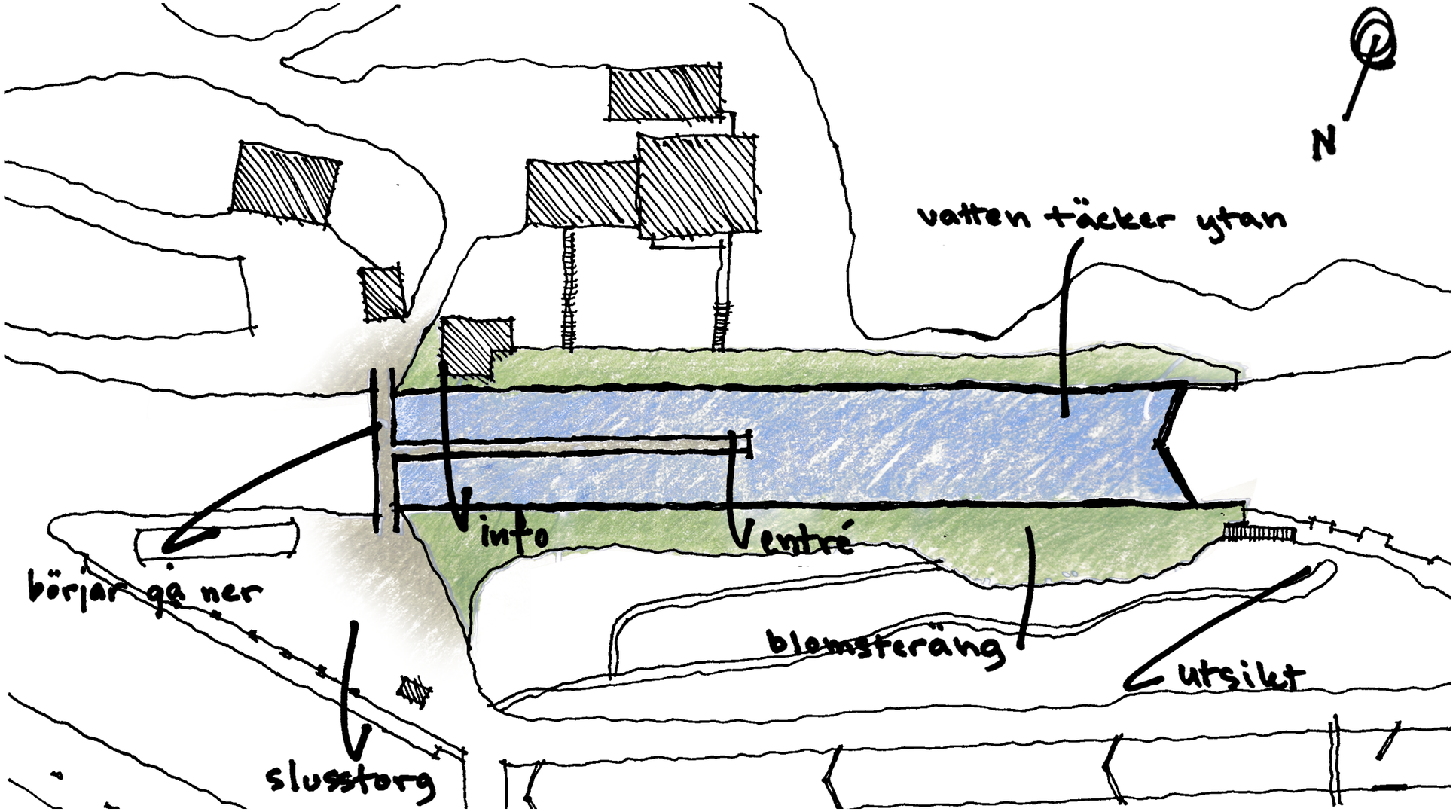
Visualisering av biosalongen

Platsanalys

Trollhättans slussområde ligger på gångavstånd från innerstaden, men avståndet i stadsstrukturen är större än avståndet på kartan. Mellan staden och slussen sträcker sig Trollhätte kanalpark, en satsning av Trollhättans stad som lyfter stadens historia på ett innovativt och engagerande sätt, och som samtidigt fungerar som en mjuk övergång mellan stadsbygd och naturlandskap. Ändå leder varken gatunätet eller stadens målpunkter besökaren naturligt hit. Slussområdet ligger vid sidan av de vardagliga rörelsemönstren, och det saknas ett självklart stråk som för människor från centrum ut till slussarna. Platsen nås idag genom ett medvetet val av besökaren.

Den som väl tar sig hit möter ett landskap format av Trollhättefallen. Under årtusenden har vattnet skurit sig ned genom urberget och lämnat efter sig en kanjonbildning av stort geovetenskapligt intresse, vars lodräta bergväggar ger platsen dess dramatiska karaktär. Branterna kontrasterar mot den låglänta dalgång där de äldre slusslederna anlades, och slussarna själva är sprängda och huggna ur samma berg.

I slussområdet finns en utvecklad turism som både består av båtgäster och besökare med bil och husbil. Ett litet slusskafé, som nyligen genomgått en renovering, pryder den lilla idyll som växt fram vid den övre slussen. Sitter man och tar en glass eller räksmörgås blir det kuperade landskapet påtagligt med både utsikt över vatten och gräslandskap med skog en bit bort mot horisonten. Tystheten bidrar starkt till platsens lugn, fram tills man hör ljudet av ett fraktfartyg som drar åt sig allas intresse när den kör in genom de öppna slussportarna.



Planskiss över slussområdet

I detta landskap är det vattnet som bär platsens karaktär. Vattnet har här ett självklart skönhetsvärde. Den blanka ytan speglar himmel och bergväggar, och fångar ljusets skiftningar. Men vattnet är framför allt essentiellt för slussens karaktär. En bevarad vattenspegel är också en ekologisk möjlighet. Fisktomma, solbelysta dammar hör till de mest värdefulla livsmiljöerna för groddjur. Vanlig groda, padda och mindre vattensalamander är alla beroende av lugnt vatten för sin lek. En stilla vattenyta gynnar även trollsländor och andra vatteninsekter, som i sin tur utgör födounderlag för fåglar och fladdermöss; vattenfladdermusen jagar företrädesvis över just lugna vattenytor. På slusskammarens murar och avsatser kan vattenväxter och strandvegetation med tiden etablera sig och mjuka upp gränsen mellan sten och vatten. Näckrosor och andra flytbladsväxter kan breda ut sig över den öppna vattenytan och undervattensväxter bidrar till syresättning och klarare vatten. Växtligheten ger också skydd och lekmiljöer åt groddjuren, äggläggningsplatser åt trollsländorna och nektar åt pollinerande insekter, samtidigt som den låter dammen skifta uttryck med årstiderna. En vattenfylld kammare tillför därmed något som det branta fall-landskapet i övrigt saknar: en lugnvattenbiotop som kompletterar älvens strömmande ekosystem.

Detta perspektiv får ytterligare tyngd av att de nya slussarna anläggs i en ny sträckning genom befintlig naturmark. Naturvärden tas i anspråk och ekologiska samband bryts. Desto viktigare blir det att de gamla slussarna inte lämnas som sterila monument, utan utvecklas till en organisk plats där en vattenfylld kammare fungerar som ekologisk kompensation och där naturen tillåts växa in i kulturmiljön. Runt omkring i området finns exempel på äldre nedlagda slusskammare som ger liknande förutsättningar. Vattnet tillåts på dessa ställen flöda igenom och flera olika sorters vattenväxter trivs i denna miljö.



FILM I SLUSS Visualisering av bärande system

De gamla slusskamrarna som ligger i området vittnar också om en miljö som är rik på industrihistoria. I nära anslutning till dagens övre sluss i Trollhättan finns två tidigare generationer av slussar som har bevarats för att visa besökare och lokalbor på den sjöfart som varit viktig för staden i flera hundra år. Tidigare generationers slussar har kunnat lämnas tomma vilket exponerar i princip hela kammaren förutom botten som är vattentäkt. Många av väggarna är murade eller sprängda i berget som visar på det omfattande arbete som lagts ned för att möjliggöra hela den industriella utveckling som har varit i staden och format dess samhälle.

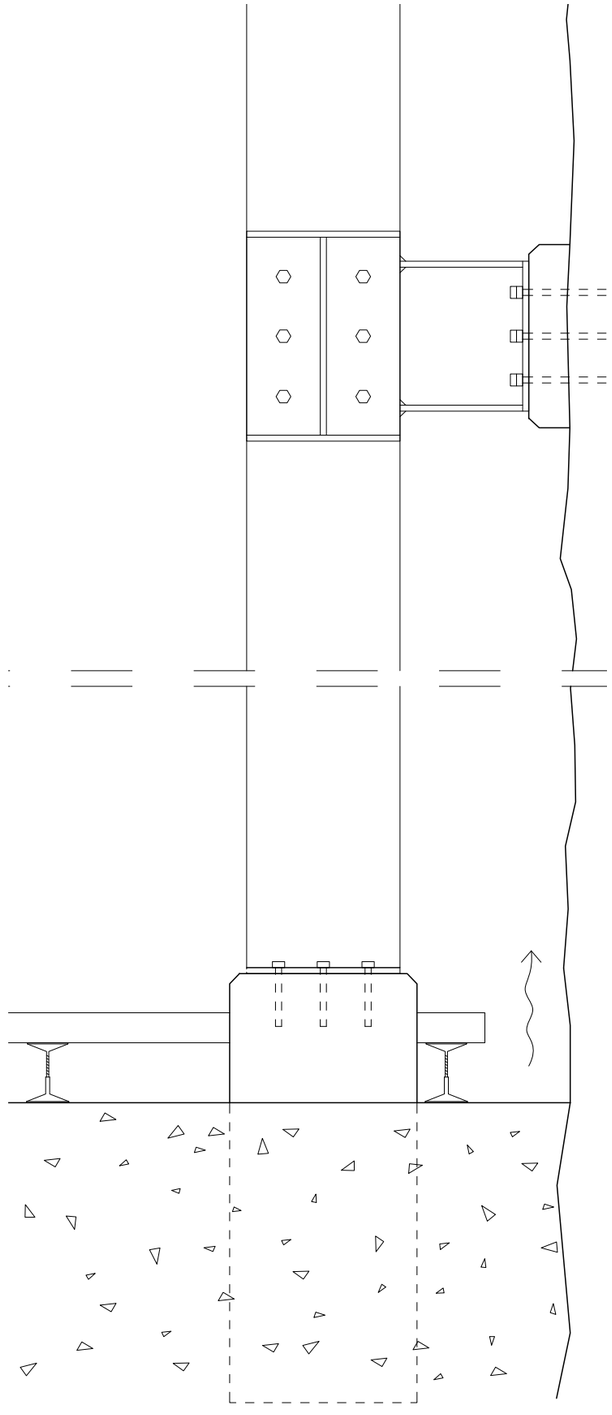
På många ställen har detaljer i konstruktion och mekanismer bevarats för att visa hur slussarna än gång i tiden opererats. Exempelvis är 1844 års slussdörrarna som är tillverkade av vertikala plankor och en stålkonstruktion med handvevar för att öppna slussens tapp- och fyllningsluckor. Det skapar nyfikenhet hos den som besöker och idag finns en infotext vid sidan av som berättar om hur slussarna en gång fungerade. Genom att lämna kvar detaljer på detta sätt kan man framhäva och förvalta den historia som finns i slussmiljön. Det skulle innebära att i de slussar som nu stängs kan man låta just detaljer vara kvar för att väcka ett industrihistoriskt intresse och låta kunskapen om slussarna finnas kvar på platsen.

I de slussar som nu står tomma går man dock miste om vissa delar i upplevelsen som en gång varit mer påtagliga. För en person som arbetade i de gamla slussarna eller var på en båt i dem fick komma ner i kammaren och på riktigt se hur det går till att för hand fylla och tömma kammaren. Att bevara denna upplevelse är såklart svårt och dessutom i de aktiva slussarna som kräver dammsäkring. Genom att leda besökaren ner i kammaren kan man utforska väggarna och få en bättre uppfattning om hur det var att jobba i slussen.

Som rumslighet är slusskammeren också intressant för det är ett rum som är olikt många andra. Det är höga murade eller putsade väggar på vardera sida som får människan att känna sig väldigt liten i förhållande till den enorma volym som fylls och töms med vatten många gånger per dag. Vid den aktiva slussen kan man gå runt på sidorna och gå ner till inloppet där fartygen kommer när de går uppströms. Det är väldigt få som faktiskt får vara i slusskammaren och känna den rymd som finns i den. Skulle man lägga ned slussen finns det möjlighet att låta fler få uppleva känslan som den som är ombord på en båt i slussen. Längden som finns i hela slusskammaren och höjdskillnaden mellan övre och nedre port ger förutsättningar för att skapa rum med hög höjd eller kontraster i öppenhet och slutenhet om dammsäkringen kan göras på ett sådant sätt så att det möjliggör ett rum nere i slussen.

På den övre marknivån runt om kring slussen är marken belagd med betong eller asfalt med lite utrymme för olika typer av växtlighet även om miljön runtomkring är rik på olika typer av vegetation, både skog och öppna gräsmarker. Karaktären av slussen blir därför industriell och avskalad, där det som dominerar platsen dels är slussen med dess kammare och dels utsikten som blir av nivåskillnaden ner mot sjön som ligger nedanför.

Det lokala samhället har genomgått en stor förändring sedan den omfattande avvecklingen av verksamheterna längs kanalen. Samhället har istället behövt ställa om och hitta nya branscher. Där bland är filmindustrin som blivit en större arbetsgivare och satt Trollhättan på den internationella kartan igen. Initiativet Film i Väst har vuxit till en av skandinaviens största filmproducenter vilket har bidragit till kulturen i både Västsverige och inte minst i Trollhättan. Att förvalta denna nya industri blir ett spännande sätt att kombinera flera delar av kulturhistorian i en plats som har stora natur och industrihistoriska värden.



Principsektion av konstruktion. Skala 1:10

Turbingrön
S 5020-G10Y